KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA FOTOĞRAFIN KULLANIMI

Yrd.Doç.Dr.Gökhan BİRİNCİ*

İnsanlık tarihi varolduğundan beri insanlar en ilkel kavimlerden başlayarak birbirleriyle haberleşmeye başlamışlardı. Bu ister müzikle olsun, ister yüzyüze, ister dumanla olsun bir gereksinimdi. Teknik gelişmelerin ortaya çıkışı ile birlikte insanların birbirleriyle olan haberleşmeleri de gelişti.

Başlangıçta fotoğrafın basında yaygınlaşması ve basın fotoğrafçılığının gelişmesi, fotoğraf ve fotoğrafın basılmasını sağlayan tekniklerin bulunmasıyla gerçekleştirilmiştir. 4 Mart 1880 yılında "New York Daily Graphic" gazetesi "Halftone" diye adlandırılan bir teknikle gri tonların aktarımını sağlayan bir yöntemle ilk defa fotoğrafın gazetelerde kullanımını gerçekleştirmiştir.

Fotoğraf, sahip olduğu özellikler ve çağımızdaki kullanım biçimleriyle birlikte, bir yandan basın, bir yandan televizyon ile aynı bağlamda ele alınabilir. Televizyon iletişim dünyasına girmeden önce, insanların yakın ve uzak çevresindeki olaylar konusunda bilgi edinmesinde fotoğrafın çok önemli bir rol oynadığı görülmüştür.

Kitle iletişim araçları arasında ayrı bir yeri olan basında, haber-belge fotoğrafları ana malzeme olarak kullanılır. Basın fotoğrafçılığı ise bu araçlardan sadece birini oluşturmaktadır. Birçok savaşın, sosyal olayların, ekonomik sorunların toplar üzerindeki etkilerinin ve sonuçlarının, bir çok kentin, sokakların, devlet adamlarının kısacası, tarihin tanığı olduğu bütün dönemlerde fotoğraf, güçlü bir görsel iletişim aracı olarak gelişimini sürdürmüş ve günümüze kadar gelmiştir.

"Fotojurnalizm" görsel bir aktarım aracıdır. İletişimin birinci anlamı fotoğrafik görüntüdür. Bu görüntüler basında kullanıldığı kadar, televizyon haberciliğinde bir "Kritik An"ın tanıklığını yaparlar. Genellikle, durumu belirleyen, açıklayan ve genişleten yazılı ya da sözlü açıklamalar ile birlikte kullanılır. Görsel haber sunumun en ortak ve en

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
Fotoğraf Bölümü, Öğretim Üyesi-İZMİR

yalın biçimi tek haber fotoğraflarıdır. Daha karmaşık biçimi ise resimli hikayelerdir. Tek grafik birlik içinde fotoğrafların ve kısa açıklamaların oluşturduğu görsel denemeler olan resimli hikayeler, ister tek, isterse grafik formlar içinde olsunlar, herbiri birer estetik görünümler bütünlüğüyle yayımlanırlar. Örneğin, "Illustrated London News" içinde yayınlanan Mussolini'nin, ya da Eugune Smith'in İspanya iç savaşını belgeleyen fotoğraflar bize bu grafik anlatımın en iyi örneklerini sunmaktadır.

"Fotojurnalizm"in önemi, görüntü ve yazı iletişiminin birlikte kullanılmasından kaynaklanır. Ancak, en iyi grafik bilgilendirme gözle yapılandır. Sanayi devrimi ile birlikte görsellik önem kazanmaya, yazı ise kilise desteği ile sahip olduğu önemi yitirmeye başlamıştır. Böylece, günlük siyasi gazetelerin popülerleşmesi ve yazının gazetelerde yaşayabilmesi için görselleşmesi gerekmiştir. Basın olgusunda bu ilk adımı, fotoğrafın yazının yanında yer almaya başlamasıyla görüyoruz.

Çağdaş yaşamda, kitle iletişim araçları insanlar üzerinde vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte insanların görüşleri genişlemiş, genişledikçe de birbirleriyle olan iletişimleri kolaylaşmıştır. Böylece bu çağdaş yaşamda fotoğrafın toplumlararası iletişimi sağlamasındaki önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Özel ve Popüler kullanımı ile birlikte, bilim, endüstri, tv, video, sinema, gazete ve dergilerde fotoğraf artık yer almaya başlamıştır.

Onsekizinci yüzyılda haber fotoğrafları gazetelerde ressamların çizdikleri çizimlerle basma ya da oyma kalıpların hazırlanarak aktarılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak daha sonraları fotoğrafın bulunmasıyla fotoğrafçılar olay yerine kamera ve karanlık odalarıyla giderek görüntüleri saptamışlar, bunlardan yararlanarak elde edilen kalıplardan baskı yapmışlardır.

1880 yılında kuru emülsiyonlu cam plakaların çıkmasıyla birlikte fotoğrafçılar için uygun küçük boy fotoğraf makinaların yaygınlaşması bu alandaki tüm güçlükler aşılmıştı. 1886 yılında flaş tozu, 1926 flaş ampulü, 1937 yılında elektrikli flaşın bulunması basın fotoğrafçılığının gelişimi kolaylaştı. Ermanox ve Leica'nın gelişimi ile birlikte fotoğraf çekimleri daha da hizlandırılmıştır. 1890'larda Paul Martin küçük bir makine kullanarak gizlice çektiği fotoğraflarla büyük bir ilgi uyandırmıştı. Basın fotoğrafçılığında bu yeni akım özellikle Erich

Salomon'un politik fotoğraflarıyla başladı. Onu, kısa bir süre sonra günlük yaşamın her kesitini yaşatan fotoğrafçılar izledi. Basında fotoğraflanan ilk olay, Almanya'daki büyük yangındı. 1842 yılında Hamburg'taki bu yangını ilk defa Hermann Biow ve C.F.Stelzner adlı kişiler çekerek görüntülemişlerdi. Bu fotoğrafların birkaçı daha sonra "Illustrated London News" gazetesinde tahta oyma kalıplardan yapılan baskılarla yayınlanmıştır.

Fotoğrafın iletişim aracı olarak kullanımı ilk defa 1855 yılında İngiliz fotoğrafçı Roger Fenton'un çektiği fotoğraflarla gerçekleştirilmiştir. Roger Fenton Kırım Savaşı ile ilgili olarak 360 kadar fotoğraf çekmiş, bunlardan bir kısmı "Illustrated London News'de yayınlanmıştır.

Mathew Brady ekipler kurarak çektiği Amerika İç savaşını daha sonra belgelerle birlikte "Harpers Weekly"de yayınlamıştır.

Basın fotoğrafı, bir gazetenin dünya görüşünü, politik inançlarını yansıtabilir. Bu ister fotoğrafçının, ister fotoğrafı yayınlayan kişinin olsun bir ideolojik düşüncenin sonunda ortaya çıkmaktadır. Çünkü bugün basında görülen fotoğrafların tümü bir seçiciliğe uğrar. Bunda da bir dünya görüşün, yorumun yansıdığı bir gerçektir.

Teknik gelişmelerin ortaya çıkışı ile birlikte fotoğrafın da güçlü bir iletişim aracı olduğu görülür. Geniş kitlelere ulaşması ve kitleleri etkilemesindeki başarısından sonradır ki fotoğraf, birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle fotoğrafın gazetelerde yaygın olarak kullanılmaya başlanıldığı yıllarda insanların bu alanda ilgisi giderek daha da arttığı görülmüştür. Çünkü bu büyük güç toplumda kamuoyu yaratmada önemli bir işleve sahiptir. "Lewis Hine'ın Çalışan Çocuk İşçileri", "Jacop Riis'in New York'un arka mahallelerin görüntüleri", "Eugene Atget'in Paris fotoğrafları", "FSA (Farm Security Administration-Çiftçi Güvenlik Örgütü)'nın çektiği fotoğraflar", "Cumhuriyetin ilk yıllarındaki yenileşmenin fotoğrafları" o yıllarda toplumlar üzerinde köklü siyasal, ekonomik ve sosyal değişiklikler yaratmıştı. Bu anlamda basın fotoğraflarının en önemli özelliklerinden birinin de okura yargılama olanağı tanıması ve sonsuz inandırma gücüne sahip olduğu görülmüştü. 1920'li yıllarda iki Alman dergisi MİP (Munchner Illustrierte Prese), BİP (Berliner Illustrierte Zeitung)'in sayfalarında resim ve yazıyı dengeleyerek yayınlanan fotoğraflar basın fotoğrafçılığına yeni bir yaklaşım getirmeyecekler aynı zamanda iki önemli dergi olan "Look" ve "Life"ın gelişiminde önemli rol

oynayacaklardır. 1930'larda yayınlanmaya başlayan "Picture Post" türündeki gazeteler, fotoğraf çağının basındaki etkinliğini arttırmıştır. Almanya'da 'MİP' dergisinin editörü Stefan Lorent 1938 yılında yine Hitler nedeniyle ülkesinden ayrılıp Londra'ya geçerek burada bu dergiyi kurmuştur. 1936 yılında 'Life' dergisi ile başlayan ve Almanya'da 'Stern', Fransa'da 'Paris-Match' gibi dergilerce günümüzde de sürdürülen fotojurnalizm, kendi özgün anlatımıyla alışagelmiş gazete haberciliğinden ayrılmaktadır. Bu dergiler, fotoğraf ve yazı bütünlüğünden yararlanarak daha etkili bir anlatım gerçekleştirmişlerdir.

Fotoğrafın kitle iletişim aracı olma özelliği, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarında sürekli ve düzenli bir ideoloji doğrultusunda yayınlanmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle yurdumuzda bazı gazeteleri süslemekten öteye geçemeyen haber-belge fotoğrafçılığının gelişimide yine bu doğrultudaki çalışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada gözardı edilmemesi gereken bir noktaya değinmekte yarar görüyoruz:

Amerika'da "Yellow Journalizm" (Aşağı cinsten), İtalya'da "Paparazzi" (Yaygaracı Gazetecilik), Türkiye'de ise "Boyalı Basın" diye adlandırılan gazetecilik anlayışındaki fotoğrafların, gerçek anlamda haber-belge fotoğrafçılığıyla hiçbir ilişkisi olmadığı gözlenmektedir. Bu yaklaşımın önüne geçebilmek için, fotoğrafın en yaygın kullanım araçlarından olan dergi ve gazetelerin Haber-belge fotoğrafçılığına karşı daha fazla tutarlı olmaları gerekmektedir.

Sonuç olarak, basın fotoğrafçılığının gelişimi ve bugünkü durumu incelendiğinde şu yargıya varılabilir: Sanat fotoğrafçılığı, basın fotoğrafçılığından ayrılmaz bir olgudur. Ve eğer günümüzde fotoğrafı bir sanat olarak değerlendirebiliyorsak, bu yaklaşımın ilk tohumlarını nitelikli basın fotoğraflarında aramak gerekir.

KAYNAKÇA :

Time Life Books, "Photojournalism", Time Life International, Nederland. 1972

Schuneman, R.S., Photographic Communication, Canada, Sounders of Toronto Ltd. 1972